

Utlåtande 2004: RIV (Dnr 322-3305/2003)

Enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Hemställan från utbildningsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att stödja stadsdelsnämnder och utbildningsnämnden genom kompetensutvecklingsinsatser när det gäller elever med skriv- och lässvårigheter/dyslexi.
2. Utbildningsnämnden ges i uppdrag att utveckla kompetens vad avser teknikutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Bakgrund

Jan Björklund har i en skrivelse den 13 augusti 2002 redogjort för svårigheter för elever med läs- och skrivsvårigheter och framhåller att denna grupp elever inte får det stöd, som de behöver.

I budget 2004 gavs utbildningsnämnden i uppdrag att ta fram ett förslag om inrättande av dyslexicentrum. Kravet på en ny enhet var att kostnaderna skulle rymmas inom nuvarande resurstilldelning för särskoleverksamheten.

Utbildningsförvaltningens förslag är att en enhet för dyslexi/läs- och skrivsvårigheter inrättas. Enheten ska vara inriktad mot alla skolformer. Enheten ska vara komplement till den ordinarie skolverksamheten och svara för spetskompetens inom läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Utredningar, insatser och utvecklingsarbete ska genomföras med en helhetssyn på eleven och utifrån ett gemensamt förhållningssätt från olika professioner.

Utbildningsnämnden beslutade den 25 september 2003 att godkänna förslaget till inrättande av en enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och överlämna förslaget till kommunstyrelsen.

Remisser

Ärendet har remitterats till Farsta stadsdelsnämnd, Hägerstens stadsdelsnämnd, Kista stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Rinkeby stadsdelsnämnd, Östermalms stadsdelsnämnd samt till stadsledningskontoret.

Farsta stadsdelsnämnd anser att en enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi inte ska inrättas. Kompetensen finns inom stadsdelens skolorganisation.

Hägerstens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till inrättande av en dyslexienhet och anser att den bör vara anslagsfinansierad.

Kista stadsdelsnämnd bedömer att det inte finns behov av central enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi utan att stadsdelen klarar detta inom befintlig organisation.

Norrmalms stadsdelsnämnd tillstyrker att en dyslexienhet inrättas. Nämnden anser att elever med dessa svårigheter behöver upptäckas så tidigt som möjligt och att metodik för detta behöver utvecklas.

Rinkeby stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget om inrättande av en dyslexienhet och framhåller att denna ska vara intäktsfinansierad.

Östermalms stadsdelsnämnd ställer sig positiv till förslaget om inrättande av en dyslexienhet. Nämnden anser dock att det är viktigt att finansieringen inte bör belasta enskild skola.

Stadsledningskontoret anser att en dyslexienhet inte bör inrättas. Kontoret anser att kostnaderna för att inrätta en enhet för läs- och skrivsvårigheter inte är relevanta då behovet av de tjänster enheten skulle tillhandahålla redan tillgodoses på annat sätt.

Mina synpunkter

Barn med läs- och skrivsvårigheter behöver stöd tidigt i sin skolgång. Detta kräver att lärare har kompetens att upptäcka läs- och skrivproblematik på ett tidigt stadium så att eleven kan få rätt stödinsatser för sin fortsatta utveckling. Remissinstanserna lyfter också fram behovet av kompetensutveckling för lärare inom området. Denna problematik löses inte med att inrätta en enhet för läs- och skrivsvårighet/dyslexi centralt i staden. Jag anser att staden istället måste satsa på kompetensutveckling för lärare och speciallärare som arbetar i den direkta verksamheten med eleven. Det är viktigt att de erhåller dels

kompetens att identifiera elever med läs- och skrivsvårigheter, dels kunskap om tillgängliga utrednings- och stödinsatser.

Utbildningsnämndens förslag innebär att en enhet inrättas som ska ansvara för bland annat utredning, konsultation och stöd för elever med skriv- och läsproblematik. Det visar sig att stadsdelarna anser att utvecklingen inom detta område har gått fort och att det inom verksamheterna finns en större medvetenhet och kompetens nu än för några år sedan. Stadsdelsnämnderna anser därför att de i stor utsträckning har denna kompetens och när ytterligare behov uppkommer köper de in kompetensen från utomstående för att få en tvärvetenskaplig bedömning av elevens problem.

När det gäller konsultation och stöd så fyller idag stadsdelsnämnderna olika former av stödenheter detta behov. När ytterligare behov uppstår köps detta in från utomstående. Att tillskapa ytterligare en enhet som har samma kompetens, vad avser utredning, konsultation och stöd, som redan finns i stadsdelsnämnderna och inom landstinget, anser jag därför inte vara ekonomiskt försvarbart.

Utvecklingen av teknikstödet inom skriv- och läsproblematiken går nu snabbt och det är svårt att hålla sig ajour med vilka program och hjälpmedel som finns. Det finns därför behov av en samlad kunskap om detta i staden. Jag finner här att mediateket inom utbildningsförvaltningen kan utveckla en kompetens som kan svara mot detta behov.

Sammanfattningsvis anser jag att kompetensutveckling av lärare är det centrala för att stödja barn med läs- och skrivsvårigheter och att staden behöver utveckla en samlad kompetens när det gäller den teknikutveckling som sker på området för att stödja lärare i arbetet med elever med läs- och skrivproblematik.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. avslå föredragande borgarråds förslag till beslut
2. uppdra åt utbildningsförvaltningen att inrätta ett Dyslexicentrum
3. därutöver anföra följande:

Alltför många elever lämnar grundskolan utan tillräcklig läsförmåga för att klara sin vardag, än mindre att studera vidare. Läs- och skrivsvårigheter leder också i de flesta

fall till stora problem i andra ämnen, eftersom läsning ofta är en förutsättning för inläring. En rad olika åtgärder ha de senaste åren satts in för att stödja eleverna i deras läsutveckling, bl a används nu läsutvecklingsscheman regelbundet på de flesta grundskolor för att problemen skall upptäckas tidigt.

Även om flera fristående och kommunala skolor redan i dag bedriver en mycket väl fungerande verksamhet på detta område, är det viktigt att det också finns en central enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Huvuddelen av de elever som har läs- och skrivsvårigheter kan få tillräckligt stöd i den ordinarie skolundervisningen, men för en grupp elever är detta stöd inte tillräckligt. De behöver mer kvalificerad hjälp eftersom de faktiskt lider av dyslexi. Stockholm bör därför inrätta ett kvalificerat Dyslexicentrum där elever bl a kan diagnostiseras så att de bästa åtgärderna kan sättas in för att hjälpa eleven.

Dyslexicentrum ska ansvara för att komplettera och stödja insatser inom förskola, grundskola, gymnasium, vuxenutbildning och särskola som rör utredning och stöd till elever med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Enheten ska verka för att öka kompetensen kring läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och ge stöd i form av spetskompetens, dvs fördjupad kompetens inom området och samtidigt kunna erbjuda specialistutredningar vid särskilt komplicerade frågeställningar. Inom enheten ska det finnas kunskap om insatser i form av metoder och hjälpmedel.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att stödja stadsdelsnämnder och utbildningsnämnden genom kompetensutvecklingsinsatser när det gäller elever med skriv- och lässvårigheter/dyslexi.
2. Utbildningsnämnden ges i uppdrag att utveckla kompetens vad avser teknikutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Stockholm den

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Erik Nilsson

Anette Otteborn

ÄRENDET

Jan Björklund har i en skrivelse i augusti 2002 redogjort för svårigheter runt elever med läs- och skrivsvårigheter och menar att denna grupp elever inte får det stöd, som de behöver.

I kommunfullmäktiges beslut om "Budget 2004 för Stockholm stad och inriktning för 2005 och 2006" gavs utbildningsnämnden i uppdrag att ta fram ett förslag om inrättande av dyslexicentrum. ett nytt system var att det skulle rymmas inom nuvarande resurstilldelning för särskoleverksamheten.

Utbildningsnämnden beslutade den 25 september 2003 att godkänna förslaget till inrättande av en enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och överlämna förslaget till kommunstyrelsen.

Utbildningsnämnden beslutade den 25 september 2003 att överlämna utbildningsförvaltningens förslag till inrättande av en enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi till kommunstyrelsen.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 12 september 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Utbildningsförvaltningen föreslår att en enhet för dyslexi/läs- och skrivsvårigheter inrättas som skall vara inriktad på alla skolformer; förskolan, grundskolan. Gymnasieskolan, vuxenundervisningen och särskolan. Enheten ska svara för spetskompetens inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och kunna ge stöd och konsultation i utredningar och insatser för eleverna och vid behov genomföra specialistutredningar . Inom enheten ska det bedrivas ett kunskaps- och utvecklingsarbete kring läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Enheten ska bidra till kompetensutveckling för att förebygga, upptäcka och arbeta med elever med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Arbetet inom enheten ska bedrivas utifrån ett tvärprofessionellt perspektiv och bygga på vetenskaplig grund. Utredningar, insatser och utvecklingsarbete ska genomföras med en helhetssyn på eleven och utifrån ett gemensamt förhållningssätt från olika professioner.

Ärendets beredning

Ärendet har handlagts inom avdelningen för elevstöd, där en arbetsgrupp med representanter från avdelningen och utvärderingsavdelningen har utarbetat förslaget. En hearing med representanter för grundskola, gymnasieskola, vuxenundervisning samt olika intresseorganisationer genomfördes den 18 mars 2003 under ledning av skolborgarrådet Erik Nilsson (s).

Bakgrund

Jan Björklund (fp) har i en skrivelse i augusti 2002 redogjort för svårigheter runt elever med läs- och skrivsvårigheter och menar att denna grupp elever inte får det stöd, som de behöver. Ett kvalificerat dyslexicentrum bör därför inrättas, där eleverna bl.a. kan diagnostiseras, så att de bästa åtgärderna kan sättas in för att hjälpa dem.

I kommunfullmäktiges beslut om "Budget 2004 för Stockholms stad och inriktning för 2005 och 2006" gavs utbildningsnämnden i uppdrag att ta fram förslag om inrättande av dyslexicentrum.

Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Läs- och skrivsvårigheter har alltmer uppmärksammats som ett allvarligt problem för många elever. Behovet av utredningar har ökat liksom efterfrågan av stödinsatser. Skolans ansvar för att uppmärksamma elever med läs- och skrivsvårigheter och ge dem tidiga och adekvata stödinsatser ställer stora krav på kunskap inom området.

Förekomsten av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är dokumenterad i olika undersökningar. De uppgifter som förekommer i olika undersökningar visar en variation på förekomsten av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi., vilket kan ha sin grund i att olika definitioner och kriterier använts. Det finns rapporter som pekar på att dyslektiska störningar förekommer hos 5 – 10 % av befolkningen.

De förklaringar och orsakssamband till dyslexi som återfinns i litteraturen kan beskrivas dels utifrån olika separata forskningsområden dels gemensamt för de olika områdena. Forskning kring läs- och skrivsvårigheter/dyslexi sker inom olika vetenskapsområden; pedagogiskt, lingvistiskt, medicinskt och psykologiskt.

De bakomliggande orsakerna till dyslexi kan beskrivas ur olika aspekter: fonologiskasvårigheter t.ex. att känna igen och bearbeta ljud, långsam informationsbearbetning, svårigheter att automatisera olika funktioner, samt svårigheter att avläsa eller koda den information som ges.

Med anledning av att dyslexi kan ha en sammansatt och komplicerad förklaringsgrund bör beskrivning och analys av svårigheterna ses ur ett tvärprofessionellt perspektiv, där följande områden är representerade: pedagogik, logopedi, medicin och psykologi.

Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi hos barn och ungdomar kan ha många orsaker och utgöra hinder för att uppnå skolans kunskapsmål. Läs-, skriv- och språklig förmåga utgör en grund för inläringen, och de elever som har svårigheter med detta behöver stöd och hjälp i sin skolgång. För de elever som ha en komplicerad problembeskrivning och där skolan inte kan ge ett tillräckligt stöd, bör särskild kompetens inom en tvärprofessionell och samlad enhet kunna erbjuda detta.

Tidigare verksamhet

I Stockholms stad har det tidigare funnits en verksamhet inriktad på läs- och skrivsvårigheter/dyslexi; främst pedagogiskt utredningsarbete, stöd och fortbildning. Verksamheten Stockholms Dyslexicentrum, startade 1993 med stöd av Skolverket,

bytte namn till Stockholms Läsepedagogiska Centrum, LPC, genomgick flera organisatoriska förändringar under åren och upphörde 2002. Under en period, 1995-1998, ingick även logopedtjänster i LPC. Verksamheten var till en början anslagsfinansierad, men efter stadsdelsnämndsreformen blev den helt intäktsfinansierad och efter detta minskade efterfrågan kraftigt på dess tjänster. Verksamheten har utvärderats av Skolverket. Erfarenhet och kunskap från denna verksamhet har utgjort en viktig del i det pågående arbetet med att utarbeta föreliggande förslag.

Förvaltningens synpunkter

Utbildningsförvaltningen föreslår att en enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi inrättas som skall ansvara för att komplettera och stödja insatser inom förskola, grundskola, gymnasium, vuxenutbildning och särskola som rör utredning och stöd till elever med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Enheten ska verka för att öka kompetensen kring läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och ge stöd i form av spetskompetens, dvs fördjupad kompetens inom området och samtidigt kunna erbjuda specialistutredningar vid särskilt komplicerade frågeställningar. Inom enheten ska det finnas kunskap om insatser i form av metoder och hjälpmedel. Arbetet inriktas på tvärprofessionellt teamarbete med följande kompetenser: pedagoger, psykologer, logopedier och läkare.

Enheten ska utgöra ett komplement till den enskilda skolenheten och verka för att den utifrån sitt eget ansvar kan öka möjligheten för att elever och personal får så bra stöd som möjligt. Varje skola har ansvar för att utredning, insatser och uppföljning dokumenteras i åtgärdsprogram.

Dyslexienheten ska arbeta utifrån en helhetssyn på elevens språk-, läs- och skrivutveckling där betydelsen av tidiga insatser och stimulans betonas. Därför är stödet till förskolan viktigt för att stimulera barnets språkliga medvetenhet och begreppsutveckling.

Enheten ska särskilt uppmärksamma och kunna föreslå insatser och stöd för flerspråkiga elever med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och även svara för insatser inom särskolan. Inom denna skolform kan det finnas elever med lindrig utvecklingsstörning som har omfattande läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

För att skapa kontinuitet i kontakter med olika stadsdelar och skolor föreslås enheten inom sig arbeta i olika team gentemot olika delar av staden, förslagsvis med fyra olika team. Arbetet ska bedrivas i nära samarbete med stadsdelarnas verksamhet, och det utvecklingsarbete som kan finnas inom olika stadsdelar inom området.

Arbetet inom enheten ska bedrivas utifrån de uppdrag som skolorna ger och omfatta

- utredning inkl återföring i samarbete mellan olika berörda yrkesområden
- att ge förslag på pedagogiska program, metoder och hjälpmedel
- handledning/ konsultation vid utredningar och stödinsatser
- kompetensutveckling

Inom enheten skall utvecklingsarbete bedrivas för att följa forskning och utveckling inom området, initiera utvecklingsarbete, öka kunskap och kvalitet inom området genom kompetensutveckling samt sprida information och marknadsföra enheten. Därutöver skall enheten ansvara för att följa upp och utvärdera sin verksamhet. Vidare skall enheten verka för att möjliggöra brukarinflytande och ha kontakter med olika intresseorganisationer.

Ledningsansvar och bemanning

Enheten föreslås få en ledningsansvarig som är väl insatt inom området och som kan företräda enheten. Den ledningsansvarige ska ha en bred kompetens för att kunna leda arbetet utifrån ett tvärprofessionellt perspektiv. För att svara för ett förväntat behov från skolorna och kunna bedriva ett aktivt utvecklingsarbete beräknas bemanning behöva uppgå till ca 10 personer enligt nedan:

1 enhetschef

4 pedagoger (speciallärare/specialpedagog)

2 logopeder

2 psykologer

1 läkare

Lokal

Enheten behöver bedrivas i centralt belägna lokaler och vara lätt att nå för elever och föräldrar. I lokalerna bör det finnas möjlighet att bedriva undervisning för mindre grupper och ligger utanför den reguljära skolverksamheten.

Genomförande

Dyslexienheten föreslås inrättas den 1 januari 2004 med successiv uppbyggnad under år 2004. I uppbyggnaden skall ingå att planera verksamheten, upprätta rutiner och arbetsplaner. I arbetet ingår att beskriva åtaganden, arbetssätt, uppföljning och utvärdering. Genom att påbörja arbetet med en mindre grupp kan viktiga erfarenheter vinnas, vilket kan utgöra en grund för det fortsatta arbetet. Arbetet skall utformas i samråd med stadens skolor och utgå från deras behov.

Kostnader och finansiering

Kostnaden för dyslexienheten beräknas under 2004 uppgå till 3,5 mnkr. Från 2005 bör verksamheten kunna intäktsfinansieras till 10 %. Nettokostnaden beräknas fr.o.m. 2005 uppgå till 6,0 mnkr.

Utbildningsnämnden har för närvarande inte i uppdrag att driva en för staden gemensam enhet för dyslexi/läs- och skrivsvårigheter. Utbildningsnämndens budgetram måste därför utökas med kostnaden för denna, dvs för 2004 med 3,5 mnkr och för 2005 med ytterligare 2,5 mnkr.

REMISSER

Ärendet har remitterats till Farsta stadsdelsnämnd, Hägerstens stadsdelsnämnd, Kista stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Rinkeby stadsdelsnämnd, Östermalms stadsdelsnämnd samt till stadsledningskontoret.

Farsta stadsdelsnämnd beslutade den 17 februari 2004 att som svar på remissen överlämna och återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Madeleine Sjöstedt m fl* (fp), *Bertil Fredriksson* (kd) och *Birgitta Holm m fl* (m), *bilaga*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 januari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Inom stadsdelens skolor har vi en policy och ambition att utveckla en egen kompetens vad gäller att hantera elever med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Genom att alla skolor och allt fler förskolor konsekvent arbetar med LUS (läsutvecklingsschema), får vi en tidig upptäckt av elevernas läs- och skrivsvårigheter. Därmed kan vi också sätta in tidiga åtgärder.

Vår egen Stödenhet har en hög kompetens på området och ger förskolor och skolor konsultativ hjälp med bedömningar och adekvata åtgärder.

Därutöver utvecklar vi successivt ett system med små undervisningsgrupper/klasser i stadsdelens skolor. Några av dessa vänder sig till elever med läs- och skrivsvårigheter eller språkproblem. Dessa grupper/klasser med hög lärarkompetens inom bl. a dyslexi ser vi också som ett alternativ till dyra externa placeringar.

Stor vikt läggs också vid kompetensutveckling av personalen när det gäller läs- och skrivsvårigheter. Aktuella satsningar är att samtliga speciallärare i stadsdelen på kompetensfondens bekostnad nu får möjlighet att delta i SPITS (Stockholms pedagogiska IT-satsning), där de får ta del av nya möjligheter inom IT-området för att hjälpa barn med bl.a. läs- och skrivsvårigheter.

Fyra rektorer kommer under våren att delta i en studieresa till Nya Zeeland och Australien, där man har kommit mycket långt när det gäller läs- och skrivinlärning för alla.

Sammanfattningsvis är förvaltningens uppfattning att vi klarar att hantera de flesta problem vad gäller läs- och skrivsvårigheter/dyslexi inom vår egen organisation i stadsdelen. I mer komplicerade fall köper vi utredningar och expertbedömningar från externa specialister.

Vårt förhållningssätt innebär att skolorna utvecklar en egen kompetens på området, att åtgärderna blir snabbare och med stor sannolikhet mer kostnadseffektiva.

Vad Farsta stadsdel beträffar, ser förvaltningen därför ingen anledning till att inrätta en central enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i staden.

Hägerstens stadsdelsnämnd beslutade den 29 januari 2004 att godkänna stadsdelsförvaltningens förslag till yttrande och att översända detta till kommunstyrelsen.

Särskilt uttalande gjordes av *Christer Wicksell m fl (m)*, bilaga.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat 19 december 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Hägerstens stadsdelsförvaltning ställer sig positiv till inrättande av en enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. De flesta elever som har läs- och skrivsvårigheter kan få tillräckligt stöd på sin skola men det finns ett behov av konsultation, diagnos och extra stöd för en del av eleverna. En enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi kan genom sin tvärprofessionella kompetens (pedagoger, logopedier, psykologer och lärare) och genom sitt kunskaps- och utvecklingsarbete kring läs- och skrivsvårigheter utgöra ett viktigt stöd för skolor, lärare och elever.

Eftersom tidigare erfarenhet visar att efterfrågan på specialistkompetens har minskat i samband med övergång från anslags- till intäktsfinansiering föreslår vi att verksamheten blir anslagsfinansierad.

Kista stadsdelsnämnd beslutade den 29 januari 2004 att godkänna förvaltningens förslag till yttrande över förslaget och överlämna det till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av *Birgitta Wahlman m fl (m)*, *Lotta Gravenius m fl (fp)* och *Carina Andersdotter Sommar m fl (kd)* till förmån för eget förslag till beslut, bilaga.

Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 16 december 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser inget behov av den föreslagna enheten för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det finns mycket kompetens kring dessa frågor i verksamheterna och inom Resurscentrum, som arbetar övergripande i stadsdelen. I skolorna finns en samlad kompetens av speciallärare/ specialpedagoger, som kan göra läs- och skrivutredningar, föreslå och planera insatser. I de fall, då man behöver en fördjupad utredning och diagnos, vänder man sig till logopedier inom landstinget. I

basteamet, en samverkan mellan kommun och landsting i stadsdelen, har man också tillgång till specialistkompetens. Behoven av de tjänster, som den föreslagna enheten är tänkt att erbjuda, har minskat i och med att läs- och skriftspråksutvecklande och språkutvecklande arbetssätt har införts i stadsdelens förskolor och skolor.

Kista förskolor och skolor har en hög andel barn/elever med annat modersmål än svenska. Under senare år har ett stort antal pedagoger i förskola och skola deltagit i poänggivande kompetensutveckling kring tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling. I kurserna ingår också utbildning i barns språkutveckling. Dessa utbildade pedagoger sprider sedan sina kunskaper i sina respektive arbetslag. Samtidigt har stadsdelen under flera år satsat på ett avancerat läsprogram, vars pilotprojekt, Bokoxen, nu spridits till alla skolor.

Alla skolor följer nu upp barnens läsutveckling med hjälp av läsutvecklingsschemat (LUS). Även förskolorna arbetar med bok-/läsprojekt. Genom dessa satsningar har medvetenheten och observansen hos alla pedagoger ökat vad gäller barns språk- och läsutveckling. Andelen uppmärksammade barn med tal-, läs- och skrivsvårigheter har drastiskt minskat. Eventuella läs- och skrivsvårigheter/dyslexi upptäcks nu på ett tidigare stadium. Sådana svårigheter måste bedömas även utifrån barnets språkbehärskning, i svenska och i modersmålet. Det är viktigt att kunna avgöra om en elevs lässvårigheter beror på läsutvecklingen eller har sin grund i den utvecklingsnivå i svenska eleven befinner sig på för tillfället, vilket en språkutvecklingsanalys kan visa, eftersom språket är avgörande för läsförmågan och läsförståelsen. Man måste också kunna avgöra om läs- och skrivsvårigheter påverkas av influenser från elevens modersmål, eller om barnet faktiskt har dyslexi.

Förvaltningen ser en fara i att en eventuell enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi får ta emot en mängd elever med misstänkta läs- och skrivsvårigheter, som egentligen har sin grund i att eleven inte kommit så långt i sin svenska språkutveckling. I områden som Kista, liksom andra förorter med en hög andel barn/elever med annat modersmål än svenska, är behovet av kompetens och specialpedagogik kring dessa barns/elevs lärande stort. Pedagoger och lärare måste professionellt kunna bedöma och arbeta parallellt med elevernas språk- och läsutveckling ur ett tvåspråkighetsperspektiv. Symptom hos en flerspråkig elev kan annars komma att beskrivas som läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och man riskerar att eleven felaktigt blir "föremål för åtgärder som gäller för barn med specifika läs- och skrivsvårigheter i stället för åtgärder som har med språkutveckling att göra" (Hyltenstam -98).

Förvaltningen anser dock att frågan om tidig upptäckt, diagnos och hjälp till barn/elever med konstaterad dyslexi är mycket angelägen. Önskvärt är att dessa barn/elever får ett likvärdigt bemötande i alla stadsdelar. Det är viktigt att kompetensen i dessa frågor finns ute i stadsdelarna, så att rätta åtgärder kan sättas in där i det dagliga arbetet. Stadsdelarna måste kunna garantera att utredningar av barn/elever med läs- och skrivsvårigheter sker på ett enhetligt och professionellt sätt och att elever med konstaterad dyslexi erhåller den hjälp och de hjälpmedel de har rätt till.

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade den 19 februari 2004 att

1. inrättande av en central enhet för barn med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi tillstyrks
2. stadsdelsnämnden anför därutöver följande:

Utöver vad som anförs i utbildningsnämndens protokoll från den 25 september 2003 och därmed sammanhängande tjänsteutlåtande bör den centrala enheten få ett uppföljningsansvar gentemot stadens skolor avseende de elever som enheten diagnostiserat som dyslektiker. Vidare bör enheten tillföras informationsteknologisk kompetens, förslagsvis på en av de föreslagna pedagogtjänsterna, i syfte att därmed möjliggöra att enheten kan initiera utveckling och (bistå med) upphandling av pedagogiska hjälpmedel och läromedel för dyslektiska elever.

Elever med läs- och skrivsvårigheter eller dyslexi söker ofta dölja detta så länge som möjligt. De genomlever nästan alltid sin skoltid med en stark underlägsenhetskänsla, vilket antingen kan ta sig starkt utagerande och för omgivningen störande uttryck eller vändas inåt, så att elevens mindervärdeskänsla stärks under tystnad utåt. Dessa elever behöver upptäckas så tidigt som möjligt och metodik för detta behöver utvecklas ytterligare. När dyslektiker diagnostiserats, behöver de individuellt utformad och fortgående stöd och hjälp under sin återstående skoltid. Det handlar om tillgång till specialpedagoger, tekniska hjälpmedel, inläring av studieteknik, längre tid för att genomföra prov, läroböcker i form av inläsning på band m.m. Dessutom behövs inte sällan psykologiskt stöd, eftersom kampen med bokstäverna också blir en kamp med självförtroendet.

Arbetet med att tillvarata dyslektiska elevers särskilda behov måste ske i nära samarbete mellan stadsdelsnämnderna och den nya enheten. Det är bra om den nya enheten får ett ansvar för att följa upp varje elev som diagnostiserats som dyslektiker. Detta uppföljningsansvar ska inte bara gälla de insatser som vidtas inom enheten utan också de insatser som vidtas av berörda skolor. En årlig rapportering bör ske både till stadsdelsnämnder och till utbildningsnämnden.

Den nya enheten bör också vara pådrivande i utvecklingen av läromedel och hjälpmedel för dyslektiker. Sådana hjälpmedel är ännu få och det finns stort utrymme för innovationer. Därför bör enheten redan från starten tillföras informationsteknologisk kompetens, allra helst i form av en person som också är behörig lärare.

Reservation anfördes av *Inge-Britt Lundin m.fl.* (fp) till förmån för eget förslag till beslut, bilaga.

Reservation anfördes av *Sebastian Cederschiöld m.fl.*(m) och ledamoten *Anders Broberg* (kd) som ansåg att stadsdelsnämnden skulle ha beslutat i enlighet med förvaltningens förslag till beslut.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 februari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser inte att det finns ett behov av en central dyslexienhet. I dag köper förskolorna och grundskolorna specialistutredningar från landstinget eller privata företag och detta fungerar tillfredsställande.

En satsning på att höja den allmänna kompetensen inom detta område i stadsdelen skulle medföra både ett bättre resursutnyttjande och bättre samordningsmöjligheter. Detta skulle också medföra en större kontinuitet för de elever som är i behov av stödet. Om dessutom det förslag som finns i SPO-utredningen realiserar och ansvaret för särskolans verksamhet förs över till stadsdelarna, kommer denna kompetens att behövas i ännu större utsträckning i den egna stadsdelen.

Förvaltningen anser också att centrala enheter som är intäktsfinansierade tenderar att bli kostsammare än om motsvarande kompetens finns lokalt. Vissa specialisttjänster kan vid behov köpas in från exempelvis landstinget.

Rinkeby stadsdelsnämnd beslutade den 19 februari 2004 att godkänna förvaltningens synpunkter som svar på remissen, med tillägget

Att elever med invandrarbakgrund bör särskilt uppmärksammas. Stort behov av metodutveckling vad gäller pedagogiska insatser behövs.

Möjligheten att knyta dyslexiverksamheten till språkforskningsinstitutet i Rinkeby bör undersökas.

Ett utvecklingsarbete bör intieras för intitera samverkan vid övergången mellan olika skolor eller myndigheter t.ex. mellan gymnasieskola/vuxenutbildning och arbetsförmedling. Idag finns särskild resursenhet inom länets arbetsförmedling för arbetslösa dyslektiker.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 2 februari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till inrättande av dyslexicentrum inom staden. Förvaltningen ser gärna lokala dyslexicentrum, exempelvis ett i västerort , ett i

innerstaden och ett i söderort. Vidare anser förvaltningen att de tjänster som nyttjas därifrån ska finansieras efter att beställning skett och tjänst utförts, dvs via intäktsfinansiering.

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade den 19 februari 2004 att

1. tillstyrka inrättandet av ett dyslexicentrum enligt utbildningsförvaltningens förslag.
2. nämnden anför därutöver följande

Mellan fem och sju procent av befolkningen beräknas ha dyslexi. Dyslexin påverkar studier på flera sätt. Det tar längre tid att skapa sammanhang och reflektera vid läsning och kunskapsinhämtning. Elever som har läs- och skrivsvårigheter eller dyslexi behöver därför stöd och hjälp under sin skolgång för att uppnå skolans mål. Att eleverna får adekvat hjälp på ett tidigt stadium är viktigt för elevens självkänsla och möjlighet att nå målen.

I Östermalms skolor finns en god kompetens inom området. Ett dyslexicentrum skulle emellertid kunna vara ett viktigt komplement och utbildningscentra för ny kunskap inom området. Ett samarbete med Stockholms universitet som har Sveriges längsta utbildning i dyslexi (40 poäng) skulle förslagsvis kunna etableras och innebära fördjupade kunskaper utifrån aktuell forskning. Stadsdelsnämnden anser därför att utbildningsförvaltningens förslag till enhet för läs- och skrivsvårigheter skulle utgöra ett värdefullt komplement till skolornas kompetens och dessutom ge möjlighet till en alternativ bedömning i de fall skolans kompetens inte skulle räcka till.

Finansieringen bör ske på ett sådant sätt att en enskild elev som bedöms ha behov av enhetens resurser inte belastar den egna skolans budget.

Reservation anfördes av *Helena Bonnier m fl* (m), *Claes Fleming m fl* (fp) och *Jan Ulander* (kd) till förmån för eget förslag till beslut, bilaga.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 15 december 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är ett allvarigt problem för många elever. Behovet av utredningar och stödinsatser har ökat. Det är angeläget att elever med dyslektiska störningar blir utredda så att rätt insatser sätts in. Efter diagnosticering upprättas ett åtgärdsprogram på skolan där det anges vilken hjälp varje elev behöver utifrån elevens specifika behov.

I stadsdelen finns egen kompetens inom detta område bl.a. i form av kurator, skolpsykologer, barnpsykolog, skolsköterskor tal - och specialpedagoger. När skolornas egen kompetens inte räcker till köpes tjänster externt. Stadsdelens skolor har inte uttryckt behov av ett dyslexicentrum vid utbildningsförvaltningen.

Förvaltningen anser att ett eventuellt dyslexicentrum vid utbildningsförvaltningen skall intäktsfinansieras så att skolorna även i fortsättningen kan välja från vilken anordnare man vill köpa insatser. Om eventuell kostnad dras från skolornas skolpeng kan skolorna tvingas lägga ner verksamhet de under åren byggt upp.

Det är också mycket viktigt att elever inte tas in till ett eventuellt dyslexicentrum utan att skolan har remitterat. Det händer att föräldrar själva söker sig till privata dyslexicentrum utan skolans vetskap och kommer med räkning för utredning till skolan i efterhand. Detta ställer till problem för skolorna eftersom de har en egen kompetens på skolan som de kunnat använda.

Förvaltningen anser att kompetens inom detta område skall finnas inom den specialpedagogiska utbildningen vid lärarhögskolan i Stockholm. Dit bör kompetensutveckling av såväl lärare som annan personal förläggas.

Förvaltningen föreslår dessutom att föreliggande förslag synkroniseras med den nu föreliggande utredningen om stadens politiska styrning.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 27 januari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontorets anser att det är viktigt att tidigt upptäcka barn och elever med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och att sätta in lämpliga stödinsatser. Flertalet av elever med läs- och skrivsvårigheter kan redan idag få det stöd inom verksamheterna som krävs. Det är en mindre grupp av barn och elever där ett behov av konsultation, diagnos och extra stöd eventuellt behövs. Detta behov tillgodoses redan idag. Stadsdelsnämnderna använder i dessa fall externa specialister t.ex. landstingets logoped.

Stadsledningskontoret anser att målsättningen är att kompetensen skall finnas där verksamheten finns. Det är inom stadsdelsnämndernas verksamheter kompetensen skall finnas. Stadsdelsnämnderna arbetar redan idag aktivt med att utveckla den egna kompetensen vad gäller att hantera elever och barn med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Nämnderna arbetar aktivt med att bygga upp och utveckla kompetensen bland personalen och att vidareförmedla kompetensen ut i arbetslagen. Nämnderna har även enheter eller personal med mycket hög kompetens inom området som ger förskolor och skolor konsultativ hjälp med bedömningar och adekvata åtgärder när det behövs. Nämnderna arbetar med olika metoder för att tidigt upptäcka och sätta in åtgärder för dessa elever. Ett exempel på det är att LUS (läsutvecklingsschema) konsekvent används av skolorna. Inom förskolan förekommer olika bok-/läsprojekt. Åtgärder för barn och elever med läs- och skrivsvårigheter är av

olika slag. Exempel på arbetssätt är att arbeta med resurstöd i klassen och/eller tid hos speciallärare/specialpedagog och extrastöd i form av mindre studiegrupper.

Stadsledningskontoret anser att det är viktigt att ett kontinuerligt arbete sker med barn och elever med läs- och skrivsvårigheter. Pedagoger och lärare måste följa dessa barn och elever över tiden. Nämnderna har även med de satsningar som gjorts för språkutvecklande arbetssätt kunnat minska antalet barn och elever som skulle omfattas av den föreslagna enheten. När en bedömning görs av ett barns läs- och skrivsvårigheter är det viktigt att analysera om det faktiskt rör sig om dyslexi eller att orsaken är att barnets nivå i svenska är låg. Goda kunskaper i svenska är avgörande för att uppnå god läsförmåga och läsförståelse.

Med beaktande av ovanstående föreslår stadsledningskontoret att utbildningsnämndens begäran om inrättande av enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi avslås. Kontoret anser inte att kostnaderna för att inrätta en enhet för läs- och skrivsvårigheter är relevanta då behovet av de tjänster enheten skulle tillhandahålla redan tillgodoses på annat sätt.

RESERVATIONER M M

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Madeleine Sjöstedt m fl (fp), Bertil Fredriksson (kd) och Birgitta Holm m fl (m) enligt följande.

Vi anser att nämnden skulle ha beslutat

1. att avslå förvaltningens förslag till beslut
2. att överlämna följande yttrande till kommunstyrelsen som svar på remissen:

Att kunna hantera läsning och skrivning är grundläggande för att kunna leva ett fullvärdigt liv i dagens samhälle. Vi vet idag att de personer som lider av läs och skrivsvårigheter kan få hjälp. I vissa fall kan det dock behövas stor expertis för att finna metoder för att stödja i det enskilda fallet men också i utvecklandet av metoder. Det har därför tidigare inom staden funnits en sådan enhet som här efterlyses. Utbildningsförvaltningen har också bifallit motionens förslag av detta skäl.

Det är inte nog att endast hänvisa till det arbete som utförs på skolorna. Ytterligare steg måste tas bl a för att stödja dem som inte har kontakt med skolverksamheten, men också för att ta ett gemensamt ansvar för att få ner antalet elever som genomgår skolan utan att lära sig läsa och skriva ordentligt till noll. Någon annan målsättning är varken rimlig eller godtagbar.

Hägerstens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Christer Wicksell m fl (m) enligt följande.

Vi anser det positivt att en enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi inrättas. Alltför många elever lämnar grundskolan utan tillräcklig läsförmåga för att klara sitt dagliga liv, än mindre för att klara fortsatta studier. Läs- och skrivsvårigheter leder ofta till svårigheter att klara studierna i andra ämnen vilka förutsätter att eleven kan läsa och skriva för inläringen.

Under den förra mandatperioden genomfördes olika åtgärder för att stödja eleverna i deras läsutveckling, bland annat har detta medfört att läsutvecklings-schema införts regelbundet på flera skolor i staden för att elevernas problem skall upptäckas så tidigt som möjligt och resurser sättas in för att stödja eleverna.

Det är angeläget att den nyinrättade enheten inte tar över skolans uppgift för barn med läs- och skrivsvårigheter utan fungerar som ett extra stöd för lärare och elever. Risken är annars uppenbar att elever med detta problem inte får tillräckligt stöd på sin ordinarie skola.

Kista stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Birgitta Wahlman m fl (m), Lotta Gravenius m fl (fp) och Carina Andersdotter Sommar m fl (kd) till förmån för eget förslag till beslut enligt följande.

Att avslå förvaltningens förslag, och istället anför följande:

Förvaltningen framhåller att när det gäller barn med dyslexi finns all kompetens inom förvaltningen. Många olika lyckosamma projekt för att följa upp hur våra barn tillägnar sig konsten att läsa och skriva pågår i Kista och det är mycket gott och väl. Man vet också vilka inom landstinget man ska få hjälp av när så behövs.

Den centrala enhet som motionären föreslår är dock tänkt för en vidare grupp människor, som också inkluderar även gymnasieelever, vuxenundervisningen och särskolan. Enheten skall också ta del av den forskning som pågår och föra den vidare till alla dem som arbetar med barn/ungdomar och vuxna som trots alla insatser fortfarande lider av sin dyslexi.

Att inrätta en central enhet innebär inte på något sätt att det framgångsrika arbetet på "hemmaplan" inte ska fortsätta. Kista stadsdelsnämnd ställer sig därför positiv till motionärens förslag att inrätta en enhet för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Inge-Britt Lundin m fl (fp), till förmån för eget förslag till beslut enligt följande.

Vi anser att stadsdelsnämnden skulle ha beslutat följande:

1. Inrättandet av en enhet för barn med läs- och skrivsvårigheter tillstyrks och Jan Björklunds (fp) skrivelse bifalls därmed.
2. Stadsdelsnämnden anför därutöver följande:

Läs- och skrivsvårigheter / dyslexi är ett svårt funktionshinder för den som är drabbad. Tyvärr är det ofta så att skolorna inte på rätt och bra sätt klarar av att ge alla elever det stöd och den undervisning de behöver och därför behöver vi inrätta ett dyslexicentrum som ansvarar för diagnostisering av dyslexi.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Helena Bonnier m fl (m), Claes Fleming m fl (fp) och Jan Ulander (kd) till förmån för eget förslag till beslut enligt följande.

Stadsdelsnämnden föreslås besluta

- att i huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut samt
- att därutöver anföra

Alltför många elever lämnar grundskolan utan tillräcklig läsförmåga för att klara sin vardag, än mindre för att studera vidare. Läs- och skriv-svårigheter leder också i de flesta fall till stora problem i andra ämnen, där läsning ofta är en förutsättning för inläring.

Under den förra mandatperioden sattes en rad olika åtgärder in för att stödja eleverna i deras läsutveckling, bl.a. ett läsutvecklingsschema.

Dyslexicentrum skall svara för spetskompetens inom läs- och skrivsvårigheter/dyslexi samt ge stöd och konsultation i bl.a. utredningar.

Östermalms stadsdelsförvaltning anser att man idag har en bra organisation och kompetens för att fullgöra sina åtaganden. Dock kan för andra stadsdelsförvaltningar ett inrättande av Dyslexicentrum ha stor betydelse för att kunna tillgodose behoven i stadsdelens skolor vilket dock inte innebär att den enskilda skolan kan fransäga sig ansvaret för insatserna.

Det viktiga är inte organisationsformen utan att eleverna får adekvat hjälp på ett tidigt stadium vilket är avgörande för elevernas självkänsla och möjlighet att nå målen.